

פרשת בא

פי"ג

שִׁכְרוּ יִשְׂרָאֵל הָאֱלֹהִים עֲדִין נִשְׁאָרוּ מֵהֶם
 אֱלֹהִים לְהַשְׁלֵמַת הָאֱמוּנָה, כִּי כָּל שִׁבְעַת מִכּוֹת
 שִׁעָבְרוּ אֵין בָּהֶם הִכָּשְׁהָ לְמִשְׁתַּחֲוֶה לְשִׁמְשׁ
 או לִירֵחַ, גַּם לְאִשֶׁר יִטְעָה כִּי בּוֹרָא הָרוּחַ אֵינוֹ
 בּוֹרָא הַעֲפָר, וְהַגַּם שִׁשְׁלַט ה' עַל הָאָרֶץ בְּמָה
 יִנְדַע כִּי הוּא בּוֹרָא רוּחַ הוּא הַיּוֹצֵר אֲדָם וְצַר
 צוּרָה, וְהַצֵּרָה ה' לְהִרְאוֹתָם בְּמַעֲשֵׂה הָאֲרָבָה כִּי
 עָשָׂה מִלְּאֲכִיו רוּחוֹת לְהִבְיֵאֵם גַּם לְהַחְזִירָם, גַּם
 לְשִׂאת אֶת הַמַּתִּים לְכָל יְהוּנוּ מֵהֶם הַמְּצָרִים
 (שם פי"ג) וּבְמִכְתַּת חֶשֶׁךְ כִּי הוּא יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת
 וְשִׁלַּט בָּהֶם, גַּם יְצִירַת הַחֶשֶׁךְ וְגִזְרֵי עֲלִיו
 לְשִׁמְשׁ עֲבוֹת לְמְצָרִים (שם פי"ד), וּבְמִכְתַּת
 בְּכוֹרוֹת נוֹדַע כִּי הוּא הַיּוֹצֵר צוּרָה בְּתוֹךְ צוּרָה
 וּמְכִיר טַפַּת הַבְּכוֹר (כ"מ ס"א:) גַּם בְּאִמְצָעוֹת
 מִכָּה זֶה צוּרָה ה' מְצוֹת (לְקַמֵּן י"ג ב') קָדַשׁ לִי כָּל
 בְּכוֹר, וְיִהְיֶה זֶה לְזַכְרוֹן כִּי הוּא יוֹצֵר מִבְּטֵן
 לְעַבְדֵי לוֹ, וְלִזְוֶה כְּשִׁמְצָא רִשְׁעֵי זֶה הַקָּשָׁה ה'
 לְכוּ לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְחִי אֱלֹהִים שְׁאֲנִי צָרִיף לְעִשׂוֹת
 לְאוֹת וּלְמוֹפֵת לְטַעַם הַנּוֹכַר יִהְיֶה בְּקִרְבוֹ
 שִׁתְּמַצְאָנָה אוֹתוֹ כּוֹסוֹת הַתְּרַעְלָה גַּם כִּן לְצַד
 רִשְׁעוֹ וְזוֹלַת טַעַם זֶה לֹא הָיָה ה' מְשַׁדֵּד
 הַמַּעֲרָכוֹת בְּשִׁבְלֵו לְכוּ:

לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְחִי אֱלֹהִים בְּקִרְבוֹ. צָרִיף לְדַעַת
 לְמָה דִּקְדַק לומר אוֹתוֹתִי אֱלֹהִים שִׁנְרָאָה
 שִׁעָקַר הַטַּעַם שֶׁהַכְּבִיד לְכוּ הוּא לְצַד אוֹתוֹת
 אֱלֹהִים לְשׁוֹמֵם שִׁנְרָאָה שִׁישׁ צָרִף בְּשִׂמַת אוֹתוֹת
 אֱלֹהִים וְלֹא זוֹלַתָם, עוֹד אוֹמְרוֹ בְּקִרְבוֹ. וַיִּתְבָּאָר
 עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (שְׁמוֹת רַבָּה פ"ב) כִּי מַעֲשֵׂה
 מְצָרִים מַעִיד עַל הָאֱלֹהוֹת כִּי הוּא הַשְׁלִיט
 וְהוּא הָאֲדוֹן, וְהָאֲדוֹן לְצַד שִׁחַפֵּץ בְּיִשְׂרָאֵל
 לְקַרְבָם לְעַבְדוֹ וְלִדְבָקָה בוֹ הָיָה חֶפֶץ לְהַשְׁכִּילָם
 לְרִאוֹת וְלְהִבִּיט בְּעֵין הַכָּחַשׁת כָּל אֱמוּנָה חוּץ
 מִמֶּנּוּ, וְעֲדִין לֹא הִרְאָם כִּי הוּא בּוֹרָא רוּחַ
 וְעוֹשֵׂה מִלְּאֲכִיו רוּחוֹת, גַּם לֹא הִרְאָם כִּי הוּא
 בְּרָא אוֹר וְחֶשֶׁךְ, וְלִזְוֶה אָמַר לְמַעַן שְׁנוִי וְגו'
 פְּרוּשׁ לְצַד שִׁאֲמַר אֵלָיו כִּי אֲנִי הַכְּבִדְתִּי אֶת
 לְכוּ יֵשׁ מְקוֹם לְמַשֵּׁה לומר לְמָה יֶאֱרִיף עוֹד
 הַטַּחַח וְיִצְטַרֵף גַּם כִּן לְשַׁדֵּד הַמַּעֲרָכוֹת כִּי יֵשׁ
 בְּכָל מִכָּה שְׁנוִי סֹדֵר מַעֲרָכַת הַבְּרִיאָה, אִם
 לְהִרְאוֹתוֹ אֶת כַּחוֹ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר אָמַר עֲלָיו מִי
 ה' הֲלֹא הִכָּה מִכְתַּת הַבְּרַד וְהִרְאָהוּ ה' יָדוֹ
 הַנּוֹפְלָאָה וּמָה צָרִף לְהַפִּיךְ סֹדֵר הַבְּרִיאָה עוֹד,
 לִזְוֶה אָמַר אֵלָיו טַעַם לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְחִי אֱלֹהִים
 פְּרוּשׁ אוֹתוֹת שְׁאֲנִי רוֹצֵה לְעִשׂוֹת בְּעוֹלָמִי כְּדִי

שִׁלַּא הָיָה כִּן לְכָל גּוֹי, וְזֶה לֶךְ נַעֲיֵמוֹת אִמְרֵי
 נַעַם וְלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאֲזֵי בְּנֵךְ עֲנִין זֶה, וְהַסְּפוֹר
 מִן הַנּוֹמַע שִׁיְהִיָה הַדְּבָר תְּמִיד בְּזַכְרוֹנֶךָ זוֹלַת
 בְּאִמְצָעוֹת ב' תְּמִיהוֹת, הֵא' אֶת אֲשֶׁר הַתְּעַלְלָתִי
 בְּמְצָרִים הָרִי תְּמִיָה אַחַת הַגַּם שֶׁהָיָה ה' עוֹשֵׂה
 לָהֶם צְרוֹת שְׁאֵין בָּהֶם שְׁדוּד הַמַּעֲרָכוֹת
 וְהַטְּבָעִיּוֹת אֵף עַל פִּי כִּן לְצַד רַב הַצְּרוֹת
 וְהַמְּכּוֹת עֲשׂוֹר מְכּוֹת וְכָל מִכָּה הִיְתָה שֶׁל אֲרַבַּע
 וְה' מְכּוֹת לֹא עָשָׂה כִּן לְכָל גּוֹי הַגַּה הַדְּבָר
 תְּמוּהָ, וְתְּמִיָה זֶה לְכוּ לֹא דְכִירִי אִינְשֵׁי וְלֹא
 יִסְפְּרוּ מַעֲשֵׂה ה' וְאָמַר וְאֶת אֶתְחִי פְּרוּשׁ
 הָאוֹתוֹת שֶׁעָשָׂה ה', תְּמִיָה שְׁנִית שְׁגַם בְּלֹא
 עֲנִין מְצָרִים הָאוֹת מַעֲצָמוֹ הוּא דְבַר פְּלֵא,
 וּבְאִמְצָעוֹת ב' פְּלֵאוֹת תִּסְפֹּר בְּאֲזֵי בְּנֵךְ וּבֵן
 בְּנֵךְ וְגו', וְתַקְלִית הַמְּכַנֵּן בְּסַפּוֹר הוּא וַיִּדְעָתָם
 כִּי אֲנִי ה' וְאֵין עוֹד וְתַכְזִיבוּ הָאֱמוּנוֹת זוֹלַת זֶה,
 וְכִן תִּמְצָא כְּשִׁדְבַר אֶתְנּוּ ה' בְּרוּף הוּא בְּהַר
 סִינַי פְּתַח דְּכִרְוִי יִתְבָּרַךְ אָמַר (לְקַמֵּן כ' ב') אֲנִכִּי
 ה' אֱלֹהֶיךָ וְזֶה לֶךְ הָאוֹת אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם, וְהוּא שֶׁהַקְּדִים דְּכִרְוִי כָּאֵן וְאָמַר
 וַיִּדְעָתָם כִּי אֲנִי ה' יִכִּירוּ בְּזֶה בַּחוּשׁ הָרְאוֹת
 צָדַק הָאֱמוּנָה מָה שִׁלַּא הַשִּׁיג אֲדָם מִהָעוֹלָם עַד
 הָעוֹלָם בְּרוּף אֲשֶׁר כִּן עָשָׂה לְנוּ:

וְלְמַעַן תִּסְפֹּר וְגו'. צָרִיף לְדַעַת לְאִיזָה עֲנִין
 הַצֵּרָף לְטַעַם זֶה וְלֹא הַסְּפִיק בְּטַעַם
 הַרְאֵשׁוֹן שֶׁה' חֶפֶץ לְהַשִּׁים אוֹתוֹת אֱלֹהִים כְּמוֹ
 שִׁפְרִשְׁתִּי בְּסַמּוּךְ. עוֹד מָה הוּא אֶת אֲשֶׁר
 הַתְּעַלְלָתִי בְּמְצָרִים וּמָה הוּא וְאֶת אֶתְחִי
 שִׁנְרָאָה שֶׁהֵם ב' דְּבָרִים. עוֹד צָרִיף לְדַעַת כְּנֻת
 אוֹמְרוֹ וַיִּדְעָתָם וְגו':
 אֲבָן כְּנֻת הַכְּתוּב הוּא כִּי בָא ה' הַהוֹדִיעוֹ כִּי
 אֵין תַּקְלִית הַכְּנֻתָה בְּהִבָּאָה הָאוֹתוֹת בְּקִרְבוֹ
 לְעִשׂוֹת נִקְמָה בְּפִרְעָה אֱלֹא לְחֹזֵק הָאוֹתוֹת
 שֶׁהֵם עָקַר הָאֱמוּנָה בְּלֹב יִשְׂרָאֵל כְּדִי שִׁיְהִיָה
 רִשׁוּם בֵּל יִשְׁכַּח לְנֻצַת, כִּי כְּשִׁיְהִיָה בְּקִרְבוֹ שֶׁל
 פְּרַעֲהָ יְהִיָה בְּזַכְרוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וָעֶד,
 וְהַכְּנֻתָה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל בְּמַסְכַּת חֲלִין
 (ע"ה:) בְּדִין כִּן פְּקוּעָה כִּי אִם יְהִיוּ בוֹ ב'
 דְּבָרִים מְפִלְאִים יְהִיָה מְזַכֵּר תְּמִיד וּכְשִׁירָאוֹ
 שִׁאוּכְלוּ בְּלֹא שְׁחִיטָה לֹא יִחְשְׁדוּהוּ כִּי מְזַכֵּר
 הוּא בְּיַנְיָהֶם כִּי תְּרִי תְּמִיָה מְדַבֵּר דְּכִירִי אִינְשֵׁי.
 וְהַגַּה בְּאִמְצָעוֹת הַפְּלֵא שִׁפְלֵא ה' הַהוֹדִיעַם כִּי
 הוּא שׁוֹלֵט בְּרוּחַ וּבְמִים וּבְעֶפֶר וּבְכַעֲלֵי חַיִּים
 וּבְאִשׁ וּבְאֵוִיר וּכְדוּמָה אֵין זֶה מְסַפִּיק שִׁיְזַכֵּר
 הַדְּבָר בְּתְּמִידוֹת לְעוֹלָם לְחַקֵּק הָאֱמוּנָה, אֱלֹא
 בְּאִמְצָעוֹת הַיּוֹת הַפְּלֵאָה ב' כִּי יִפְלֵא ה' לְהִרְע
 אֶת פְּרַעֲהָ וְעַבְדָּיו לְהַשְׁקוֹתָם כּוֹסוֹת לְעֵנָה מָה

5

ד) פחצת הלילה. כבר דברו רבותינו ז"ל (ברכות ד.) בטעם אומרו פחצת בכ"ף. ואולי שיכנון עוד על דרך אומנם ז"ל (בראשית ובה פמ"ג) בפסוק (בראשית י"ד ט"ו) ויחלק עליהם לילה כי ליל ט"ו בניסן היה. עוד אמרו ז"ל (בראשית ובה פמ"ב) כי הריגת ד' מלכים שהרג אברהם אברהם אמונות, גם היתה מלחמה גדולה ועצומה ורשומה במלכי עולם כי היו מלכים תקיפים ושלטו על ה' מלכים גדולים ותקיפים ואדם אחד הוא ועברי ביתו נצחום, לזה צנן לו הזמן ואמר לו פחצות הלילה הנדוע בעולם שישאיתי לישע אברהם אביהם כמו כן אני יוצא וגו'.

אני יוצא וגו'. פרוש הגם שיש לי כמה משתים אף על פי כן אני בעצמי אצא בתוך מצרים, והטעם לב' סבות, א' לחבת הבנים שמהיה יציאתם על ידו בכבודו ובעצמו. ב' כי אין מלאך מבחין ההבחנה הגדולה מי הוא שנוצר מטפה ראשונה של אדם שיקרא גם כן בכור הגם שהוא ב' וגו' לבטן זולת הוא היוצר הוא הבורא ברוך הוא מכיר הטפות שצר מי ומי הבכור:

10

20

20

7

עוד יש לה לדעת כי כל מקור ישאף למינו וישאבנו, וזה הוא סוד בחינת ברורי ניצוצי הקדשה באמצעות נשמות ישראל ועסק תורתם, והצדיקים העצומים קדמונינו בירו בהביטם באדם רשע לברר ממנו כח החיני שהוא בחינת הטוב באמצעות הראיה הדקה אשר ביטו בעין החכמה להוציא חלק הטוב ההוא כי שיתפנו למול ענף הקדשה תעשה בו נפש הצדיק במעשה אכן השואבת לברזל הנקראת קאלמיט"ע בלע"ז שתוציאנו ממקום שנקבע שם בראיה, וה' עשה דמיונות בעולם להאמין אדם בתורת חכם. ומעמה נמצא דעת אלהים באומרו ומת כל בכור פרוש כי באמצעות שאני עובר בתוך מצרים בזה ימות מעצמו כל בכור בנתינת עין של חכמים ברשעים ועושים אותם גל של עצמות כי באמצעות כן יצא מהם החיניות כמו כן הדבר הזה שפריד מהם באמצעות העברתו שם כל נשמות הבכורות והבן הדברים. ואומרו כל בכור פרוש לא שתצא הנפש מהגוף לבד אלא שגם בחינת נפש תמות גוף ונפש של קלפת בכור מצרים. ואולי כי בזה לא נתעצם שום גלות עוד בבחינת גלות ושעבוד מצרים כי אבד כח הקלפה העצום שהוא בחינת בכור:

6 ה) ומת כל בכור. ולא אמר והרגתי כל וגו' להיות כי ה' ברוך הוא פועל הטוב בידו אכל פעלת הרע יצו למשרתיו עושי דברו והם יעשו, לזה לא אמר והרגתי אלא ומת פרוש על ידי שליח, ומעשה ה', המה הנקרת הודעת הבכורות זה הוא, וזה גורם כי המשחית ישחיתנו ומת, ומזה תגלה פרוש אומרו והקיתי שהוא על ידי שליח:

עוד ירצה על דרך אומנם ז"ל (שבת ל"ד.) יהיב ביה עיניה וקטליה, גם אמרו ונעשה גל של עצמות. והנה דברים אלו בהשקפה ראשונה ירחקם השכל כי איך תהיה ראית צדיק לרעה והלא פתיב (משלי כ"ב) טוב עין הוא יכרך, גם צנן ר' שמעון בן יוחאי ז"ל (זהר ח"ג ר"א) לרע עין המזיק בעינו כי הוא חלק רע. אכן אחר ההשקפה בדקדוק אומנם יהיב עיניה היה לו לומר ראה בו בעיניו, אלא להיות כי כל חלק רע שבעולם בהכרח פי יהיה לו דבר המעמיד כל שהוא מהחיני שהוא בחינת הטוב כי חלק הרע שם מיתה יש לו ואיך יחיה ויהיה במציאות ואין צריך לומר שיתנועע וילך כבעלי חיים, לזה בהכרח שיהיה בו חלק כל שהוא מבחינה הנקראת חיים וזה חלק טוב. ובהה משכיל להבין מאמנם ז"ל (ספ"ג נ"ב.) כי לעתיד לבוא יביא הקדוש ברוך הוא לס"מ וישחטנו במעמד הצדיקים וכו' עד כאן. ודברים אלו אין להם משמעות כי לא יצדק שחיטה למלאך, ולמה שהקדמנו תהיה הפונה כי יסיר ממנו חלק המחיה ובהסרת ממנו חלק הטוב זו היא שחיטתו:

פי"ב

9 וישלשט הענינים יחד היו צריכין להיות זולת א' אין גם בשנים האחרים, שאם לא היה הגלות לא היו משיגים אשר השיגו מהצרות ומה שבררו, ומה גם לפי מה שכתבנו במקומות אחרים (ויגש מ"ו ג') כי גוי גדול עצמו שהוציא ה' ממצרים הם בחינות ניצוצי הקדשה ששם היתה ושם נמצאת, וסגלת הוצאתה הוא המרור אשר מררו את חיייהם, והוא סוד אומרו (קהלת ח') עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. ואלו לא היה המהירות שהוציאם ה' היו חוזרים ומשתקעים בודרים ומתבררים, והוא מאמר התנא (הנהגה) ואלו לא הוציא וגו' עדין וכו' והיינו עבדים לפרעה וכו' דכתיב (לקמן י"ב ל"ט) ולא יכלו להתמהמה, ועקר הגאולה היא הפסיחה. נמצאת אומר כי שלשתם יחד הם העקר, ולזה היה הלל מדקדק לכרכם יחד (פסחים קט"ו):

8 ומצות על מרדים. לפי פשט הכתוב לפי מה שראינו שאמר ה' שצריך צלי אש ושיהיה שלם כו' זה גיד שדעת עליון הוא להראות בחינה הגדולה והחרות ואין רשות אחרים עליהם, ולפי זה גם המרורים שייצו ה' הוא לצד כי כן דרך אוכלי צלי לאכל עמו דבר חד כי בזה יערב לחך האוכל ויאכל בכל אות נפשו. גם בזה יבר גדל הערבות בשקדים לפיו מרורים. גם מה שהזכיר המצות הוא פקט אשר יכונן חף אוכל יטעם לו הנצלי. והנה ג' השריגים יטעימו יחד והוא רומז לג' דברים, הא' הוא הגלות שמררו את חיייהם, הב' היא הציאה תכף ומיד שלא הספיק בצקם להחמין במצרים, ג' אשר פסח ה' על בתייהם והוא בחינת הגאולה כי עבר ה' בארץ מצרים ונתק חבל מוסרות העבות שהיו תוקפים בהם שהוא בחינת הבכורה וכמו שפרשתי הענין במקומו (לעיל י"א ה').